

KA NOVOMEUSTAVU ISLAMSKEZAJEDNICE

VJEROUČITELJ U STRUKTURI ISLAMSKE ZAJEDNICE

Samir DEDIĆ

Predmet Islamska vjeronauka je, nakon polustoljetnog izgnanstva, ponovo vraćen u škole 1993./94. školske godine.¹ Ove 2008. godine imamo jedan mali jubilej – 15 godina od vraćanja vjeronauke u školske programe. Tačnije, početkom školske 2008./09. godine taj će jubilej dostići svoju punoljetnost, te držimo da ovaj tekst dolazi u pravo vrijeme da ukaže na neke činjenice. Ukoliko bi se neke stvari realizovale, korist bi bila višeznačna, ukoliko ne, naš alarm koji dolazi iz dubine skrivenoga, iz duše, će imati povratnu informaciju (zapravo je već ima) da je ukazao na ono na što je trebalo ukazati.

Naime, u Preporodu od 15. aprila 2008. godine, na strani 52. je objavljen tekst koji govori o Prijedlogu nacrtu novog ustava IZ-e u

1 Prema riječima Ibrahim ef. Begovića - savjetnika za vjeronauku u VPS Rijaseta IZ u BiH (razgovor obavljen 7. maja 2008. godine) vjeronauka je postojala u u nekim sarajevskim školama još 1990/91 školske godine kao *pilot projekat*. 1993/94. je uglavnom bila prisutna u većini škola na prostoru današnja Federacije BiH, da bi od školske 1994/95. godine kroz nastavne planove i programe programe vjeronauka bila u potpunosti implementirana kao poseban vid fakultativne nastave na prostoru cijele Federacije. Program su praktično donosile vjerske zajednice i realizirale ga u školama. 16.9.1996. godine odredba o vjeronauci kao posebnom vidu fakultativne nastave je izmijenjena tako što je utvrđeno: „Program vjeronauke donosi vjerska zajednica, odobrava ga ministar Federalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kultura i sporta, a realizira ga, kao i druge nastavne predmete, škola.“ Prema: *Vjeronauka u školama*, Abdulah Jabučar, savjetnik ministra za oblast obrazovanja FBiH, u: *Religijski pogledi*, god II, broj 4, Sarajevo 2000, str. 5.

BiH². Iz dopisa koji je objavljen u spomenutom broju Preporoda se da vidjeti da je objavljeni tekst morao čekati i da su autori ponovo tražili da se isti objavi u spomenutom listu. Zašto spominjemo dotični tekst? To činimo iz razloga kako bismo objasnili motiv pisanja ovog našeg teksta. Ustvari motiv za pisanje ovih redaka je, smijemo se usuditi reći, mnogo stariji i dublji. Tekst iz Preporoda je samo dodatno doprinio da se ideje koje smo duže vrijeme nosili u izvjesnom *'hide folderu'* naše memorije ozbilje i prebace na papir.

Iako ovdje nećemo analizirati Prijedlog nacrtu novog ustava koji spomenuti tekst tematizira, nego ćemo se osvrnuti i potanko raspravljati (dajući određena rješenja) o stvarima na koje je Prijedlog propustio ukazati, ipak istaknimo da on ima nesumnjivo mnogo pozitivnih ideja i prijedloga.³ Ovaj Prijedlog je

2 Prijedlog nacrtu ustava radio je radni tim AKOS-a (Asocijacije za obrazovanje, nauku, kulturu i sport), sa ciljem unaprijeđenja ustavnog uređenja IZ u BiH. Cilj im je bio da se o ovom pitanju počne govoriti i da se, u što skorijoj budućnosti, u Saboru Islamske zajednice pokrene proces izmjene Ustava. Na ovom Prijedlogu nacrtu radila je grupa članova AKOS-a u sastavu: dr. Šukrija Ramić, profesor šerijatskog prava, koordinator, Sedad Dedić, dipl. pravnik, Denis Delismajlović, dipl. ecc, Edin Fetić, apsolvant na Ekonomskom fakultetu, Ajdin Huseinspahić, apsolvant na Pravnom fakultetu, Fuad Kačapor dipl. pravnik, Esad Oruč, dipl. pravnik.

3 Prema našem mišljenju, neki od kvalitetnih prijedloga su: uvođenje razlike između članova i pripadnika Islamske zajednice; neposredni izbori sabornika i reisululeme; zatim muftilučki sudovi; nagrađivanje za poseban

u nekim rješenjima bolji od aktuelnog Ustava, ali svakako su rješenja mogla biti mnogo bolja, posebno kada se tiče vjeronauke, vjeroučitelja⁴, savjetā vjeroučitelja, aktivā vjeroučitelja... Sve ove nabrojane kategorije se i ne spominju. Otvorenoj temi ćemo se vratiti nešto kasnije, no prije toga nam se nameće jedna dilema: kakvo nam udruženje vjeroučitelja treba?

DVA MODELA ORGANIZOVANJA VJEROUČITELJA

1. Udruženje vjeroučitelja Kantona Sarajevo

Junu 2006. godine u Sarajevu je formirano Udruženje vjeroučitelja Kantona Sarajevo. Inicijativni odbor se sastao i sa reis-ul-ulemom Mustafom ef. Cerićem, predložio formiranje udruženja, a nakon toga zakazao i Osnivačku skupštinu. Na Skupštini su bili prisutni: reis-ul-ulema, dr. Mustafa ef. Cerić, muftija sarajevski, Husejn ef. Smajić, predstavnik Vjersko-prosvjetne službe, prof. Ibrahim Begović, predstavnik FIN-a, doc. dr. Zuhdija Hasanović, predstavnik IPF-a iz Zenice, doc. dr. Nusret Isanović, savjetnica za vjeronauku u Prosvjetno-pedagoškom zavodu u Sarajevu, prof. Mina Pleh i veliki broj vjeroučitelja iz Kantona Sarajevo.⁵ Nesumnjivo je da prisustvo svih spomenutih zvanica ovome udruženju priskrbljuje puni legitimitet. Međutim, ako se uzme da ovo udruženje u preambuli svoga Statuta apsolutno ne spominje IZ-u niti njen Ustav, onda nam se nameće jedno logično pitanje – pitanje koje *apriori* nudi i *instant* odgovor da je ovdje posrijedi jedna nelogičnost: vjeroučitelji koji dobivaju saglasnost od Islamske zajednice (muftijstva), su osnovali udruženje u čijem Statutu i ne spominju Islamsku zajednicu. Zanimljivo je da Rijaset u svome zaključku nije naglasio ovu činjenicu. Zaključak Rijaset glasi: *Rijaset podržava formiranje Udruženja vjeroučitelja Kantona Sarajevo, kao Udruženja građana koje će svojim aktivnostima doprinosti afirmaciji*

doprinos u radu, kako uoposlenika, tako i pripadnika IZ-e; uvođenje resora za strateško planiranje...

4 U ovome radu ćemo pod terminom vjeroučitelj podrazumijevati i nastavnika islamske vjeronauke i profesora islamske vjeronake, bez obzira da li oni predavali u osnovnim ili u srednjim školama, ili pak u predškolskim ustanovama.

5 Preuzeto sa: www.vjeroucitelji.ba

vjeronauke u školama i rješavanju problema vjeroučitelja sa kojima se oni suočavaju u obavljanju nastavnog procesa u ovoj oblasti.⁶ Ovdje odmah napominjemo da ove činjenice ne navodimo kako bismo ovo Udruženje predstavili u krivoj svjetlu. Naprotiv. Ono je vrlo aktivno i kao takvo veoma pozitivno.⁷ Međutim, kako postoji i drugi način organizovanja vjeroučitelja, ovdje želimo istaknuti pozitivne stvari i jednih i drugih i na kraju ponuditi vlastiti stav o tome koji je model prihvatljiviji i navesti razloge zašto je to tako. Ovo dobija na težini stoga što smatramo apsolutno neprihvatljivim da unutar jedinstvene strukture IZ-e u BiH postoje i *'funkcionišu'* dva modela *'ustavno-pravno'* različitih tipova organizovanja vjeroučitelja:

1. **Udruženje vjeroučitelja** – potpuno neovisno udruženje (građana) vjeroučitelja sa svojstvom pravnog lica (kome bi potpuni legitimitet trebao potvrditi Sabor IZ-e, vidi član 72., stav 3 Ustava IZ-e) i
2. **Savjet vjeroučitelja** – tip organizovanog djelovanja vjeroučitelja kroz *'instituciju'* muftijstva.

2. Savjet vjeroučitelja Muftijstva tuzlanskog – prihvatljiviji model organizovanja vjeroučitelja⁸

Januara 2007. godine su formirani aktivni vjeroučiteljā na području Muftijstva tuzlan-

6 Ovu odluku je Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, donio na svojoj 19. redovnoj sjednici, održanoj 31.08.2006., odnosno 7. ša'vana 1427. h.g., rješavajući po zahtjevu Inicijativnog odbora za osnivanje Udruženja vjeroučitelja Kantona Sarajevo. Prema: www.vjeroucitelji.ba

7 O aktivnostima ovog udruženja pročitaj primjerice: „Vjeronauku omiliti učenicima“, treći stručni seminar Aktiva nastavnika vjeronauke Kantona Sarajevo, u: Preporod od 1. decembra 2006., str. 47., ili „Naša mladost koja podučava još mlade naše naraštaje“ – održan simpozij na temu: „Vjeronauka u našem odgojno-obrazovnom sistemu, stanje i perspektive“, Udruženje vjeroučitelja KS, u: Preporod od 15. aprila 2008., str. 26.

8 Ovakav model organizovanja vjeroučitelja je prisutan i u Muftijstvu goraždanskom, s tim da tamo (zbog malog broja vjeroučitelja) postoji samo jedan aktiv vjeroučitelja i to na nivou muftijstva. Prema podacima VPS Rijaset, na ostalim područjima aktivni postoje samo na nivou međzliisa, a ne na nivou muftijstva. Ipak, na području svih muftijstava postoje određeni oblici koordinacije putem savjetnika ili koordinatora za vjeronauku.

skog⁹, a potom konstituisan i Savjet vjeroučitelja. Savjet vjeroučitelja je predložio, a Savjet muftije (glavni imami i direktor Behram-begove medrese) usvojio Etički kodeks vjeroučitelja Muftijstva tuzlanskog.

Aktiv vjeroučitelja označava sve vjeroučitelje koji predaju vjeronauku na određenom području. Na području Muftijstva tuzlanskog djeluje 17 aktiva i to 16 aktiva vjeroučitelja u osnovnim školama i jedan Aktiv profesora islamske vjeronauke u srednjim školama. Svi predsjednici aktivā vjeroučitelja na području Muftijstva tuzlanskog (njih 17) sačinjavaju Savjet vjeroučitelja Muftijstva tuzlanskog.¹⁰

Postojanje ovakovrsnog paralelizma (kroz dva različita modela organizovanja vjeroučitelja) nam se u najmanju ruku čini neprihvatljivim. Svakako, ovdje želimo naglasiti da dajemo prednost modelu organizovanja pod brojem dva, s obzirom na niži nivo organizacije – aktiv vjeroučitelja koji je sastavni dio Savjeta vjeroučitelja. Pravi smisao koordinacije vjeroučitelj-Islamska zajednica upravo dolazi do izražaja kroz aktiv vjeroučitelja koji je uglavnom pri jednom medžlisu. Ovdje koordinacija na nivou glavni imam - predsjednik aktiva, ili pak muallim-vjeroučitelj dolazi do svoje punine. Naravno, mi ukazujemo na neke stvari, a na višim nivoima je da daju konačan stav o tome, i da prema njemu i preduzmu neke korake kako bi se situacija dovela na prihvatljivo i za Zajednicu, dugoročno gledano, plodonosnije rješenje. Mišljenja smo da ne bismo smjeli dozvoliti da nakon izvjesnog vremena donosimo rezolucije o dozvoljenom načinu tumačenja vjere na školskoj vjeronauci. Saglasnost muftije je osnovna i najvažnija spona između vjeroučitelja i IZ-e. Ako ona bude ugrožena bojimo se da će onda

9 Jedino je Aktiv vjeroučitelja Gračanica i Doboj Istok (u daljem tekstu: AV Gračanica i Doboj Istok) formiran 15. decembra 2007., te je prema tome najmlađi aktiv od ukupno 17 aktiva Muftijstva tuzlanskog.

10 Na području koje pokriva Savjet vjeroučitelja Muftijstva tuzlanskog ima 120 osnovnih škola i 32 srednje škole (u kojima postoji vjeronauka) u kojima radi 221 vjeroučitelj sa oko 60 000 učenika. Status vjeronauke je izborno obavezujući, osim Brčko Distrikta gdje je vjeronauka fakultativan predmet i ocjena ne ulazi u prosjek. Ovu informaciju smo dobili od Bekir ef. Šabića, savjetnika za vjeronauku Muftijstva tuzlanskog.

pojedinaac (vjeroučitelj) biti neovisan u iznošenju ideja i tumačenju vjere prema vlastitim uzusima. Čak ako to bude radio i u najboljim namjerama, to dugoročno gledano može donijeti nove, potpuno nepotrebne, probleme IZ-i i muslimanima na ovim prostorima.

Potreba izbora odgovarajućeg modela organizovanja vjeroučitelja

Na susretu Reisul-uleme Islamske zajednice sa vjeroučiteljima Muftijstva tuzlanskog održanom u Tuzli¹¹, Reisul-ulema je kazao da se Savjet vjeroučitelja Muftijstva tuzlanskog ne treba osvrtni na druga muftijstva, već treba ići naprijed sa inicijativama. Mi smo mišljenja da se na nivou Rijasetu i Sabora (kroz Ustav) ova pitanja moraju regulisati. Smatramo da je sazrelo vrijeme za to. O tome u zadnje vrijeme svjedoče i sve učestaliji izvještaji o organizovanju općinskih i kantonalnih takmičenja iz školske vjeronauke. Međutim, upravo u tim izvještajima je odmah primijetna velika šarolikost.¹² Takmičenje na nivou muftijstva (ili pak kantona) iz islamske vjeronauke se održava samo u četiri od osam muftijstava u BiH (Goražde¹³,

11 Susret je održan u velikoj dvorani BKC-a Tuzla, 12 aprila 2008. godine. Opširnije o ovome susretu u: Bilten Aktiva vjeroučitelja Gračanica i Doboj Istok, broj 4., str. 2.

12 Još jedan primjer neuvezanog djelovanja vjeroučitelja smo saznali od Dženan ef. Imamovića – sekretara Muftijstva goraždanskog (razgovor obavljen 9. maja 2008. godine) koji nam je kazao da su profesori islamske vjeronauke u Goraždu izradili skriptu za islamsku vjeronauku za I,II i III razred srednje škole. U planu je i izrada skripte za četvrti razred. Ove skripte su prvenstveno namijenjene učenicima, ali služe i kao priručnici profesorima u srednjim školama. Izvijestili smo kolegu Imamovića da sličan projekat rade i profesori Islamske vjeronauke u srednjim školama na području Tuzlanskog muftijstva i ne znajući da su kolege u Goraždu već uradile taj posao.

13 Kantonalno takmičenje u pravom smislu (na nivou kantona) održava se samo u Goraždu, dok se takmičenje na području muftijstva održava u Mostaru, jedno vrijeme je to bilo u Tuzli i Zenici, a nakon duže pauze ponovo je aktivirano na području Muftijstva zeničkog prošle (2006/07.) godine. Ove (2007/08.) godine je pokrenuto i na području Muftijstva travničkog, ali samo za sedmi razred. U Sarajevu se održava takmičenje, ali samo u nekim školama, ništa izvan toga (podaci VPS Rijasetu). Kao pozitivan primjer ističemo vrlo lijep način na koji

1.	Muftijstvo	Kanton/entitet	Takmičenje po redu	Učestvovali razredi				Grad domaćin		
1.	BANJALUČKO	RS								
2.	BIHAČKO	Unsko-sanski								
3.	GORAŽDANSKO	Bosansko-podrinjski	10.			5.	6.	7.	8.	Goražde
4.	MOSTARSKO	Hercegovačko-neretvanski, Zapadno-hercegovački i Kanton 10 ¹	10.	4. devetog.	4. osmog.	5.	6.	7.		Mostar
5.	SARAJEVSKO	Sarajevo								
6.	TRAVNIČKO	Srednjobosanski	1.					7.		Travnik
7.	TUZLANSKO ²	Tuzlanski, Posavski, Brčko Distrikt								
8.	ZENIČKO	Zeničko-Dobojski	2.			5.	6.	7.		Tešanj

TABELA 1.

1 Ovo je, zbog ranijeg neustavnog naziva *Herceg-bosanski kanton*, trenutno zvanični naziv, a uobičajeni je Kanton Livno

2 Na području Muftijstva tuzlanskog održano je međuopćinsko takmičenje petih razreda (Gračanica i Doboj Istok) u organizaciji Aktiva vjeroučitelja Gračanica i Doboj Istok. Skraćenu informaciju o tome pročitaj u: Dnevni avaz od 29. aprila 2008., str. 14., ili opširnije u: Preporod od 15. aprila 2008., str. 28.

Mostar¹⁴, Zenica i Travnik). Ibrahim Begović, savjetnik za vjeronauku pri VPS Rijasetu, nam je kazao kako je ideju i program da se u saradnji sa pedagoškim zavodima na području svih muftijstava pokrene redovno kantonalno takmičenje podnio još prije 7 godina (dakle 2001. godine, op. S.D.). Međutim, ističe on, „nije bilo prave spremnosti da se na nivou muftijstava to odradi sa pedagoškim zavodima, izuzev Goražda, pa tako još uvijek nije zaživjela ideja kantonalnih takmičenja nakon čega ne bi bilo poteškoća organizirati takmičenje na nivou FBiH ili čak BiH. Na tome bi trebalo još raditi, ali isključivo po principu uključivanja pedagoških zavoda jer je vjeronauka redovni školski predmet. Za to se trebaju boriti i aktivni vjeroučitelja kod muftija...“ U tabeli broj 1.¹⁵ donosimo pregled

je Goraždansko muftijstvo još od početka, dijelom i zbog malog broja škola, organizovalo ovo takmičenje na nivou Kantona uz prisustvo najviših zvanica, kako vjerske tako i prosvjetne vlasti. Cjelovit izvještaj sa posljednjeg (desetog) kantonalnog takmičenja pročitaj na: http://test.rijaset.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=3235&Itemid=59

14 Kako nam je kazao Nazifef. Garib, sekretar Muftijstva mostarskog, na području Mostarskog muftijstva se na nivou osmih razreda održava kviz „Stazama Resulullaha“ u kome učestvuju 22 osnovne škole. Šest škola ne učestvuju zbog malog broja bošnjačke djece u njima.

15 Podaci u tabeli su crpljeni iz sljedećih priloga objavljenih u Preporodu: „Zajednički uspjeh učenika i organizatora“ (1. maj 2007., str. 50.); „Konjičani najbolji – takmičenje iz vjeronauke u Stocu (1. juni 2007., str. 23.); „Takmičenje iz Islamske vjeronauke na nivou Muftiluka

ovih takmičenja održanih u školskoj 2007./08. godini, uz prikaz broja organizovanja i razreda koji su učestvovali na kantonalnim (ili pak na području koje pokriva jedno muftijstvo) takmičenjima.

Naravno, da je ovakovrsna takmičenja mnogo teže organizovati u odnosu, naprimjer, mektepska takmičenja. Zakonski (postojanje ministarstva obrazovanja), pravno (status predmeta), i što je najgore teritorijalno (područje nekog muftijstva pokriva i više od dva kantona) organizovanje ovih takmičenja se razlikuje od kantona do kantona, odnosno, od muftijstva do muftijstva, jer teritorijalni ustroj države se ne podudara sa organizacijskim uređenjem IZ-e. Ovo je najočitiji primjer kod Muftijstva mostarskog koje pokriva tri kantona, ili pak kod Muftijstva tuzlanskog koje pokriva sljedeća područja: Tuzlanski kanton, Posavski kanton, Brčko Distrikt i područje općina, tj. medžlisa u RS-u: Bijeljina, Bosanski Šamac, Bratunac, Janja, Modriča, Srebrenica, Vlasenica i Zvornik.

Sve naprijed spomenuto govori da odnekud treba početi i da je krajnje potrebno iskoordinirati ove aktivnosti. Mi smo, na već spomenutom susretu Reisul-uleme sa vjeroučiteljima održanom u Tuzli, predložili inicijativu Rijasetu da da preporuku svim muftijstvima da oforme aktive i Savjet vjeroučitelja kako bi se u

zeničkog“ (1. maj 2008., str. 23.) i „Prvo kantonalno takmičenje iz vjeronauke“ (1. maj 2008., str. 23.). Preciznost podataka smo potvrdili u VPS Rijasetu.

dogledno vrijeme na nivou države mogao imati koordinacioni odbor vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH.¹⁶

Kako je vjeronauka ravnopravan predmet izborno-obavezujućeg statusa držimo da je organizacija takmičenja iz islamske vjeronauke kroz kantone i pedagoške zavode najbolji način regulisanja ovoga problema. S druge strane, kako smo i istakli, najprihvatljiviji način organizovanja vjeroučitelja je kroz muftijstva. To će ovome predmetu, čije programe donosi vjerska, a odobrava prosvjetna vlast, davati dvodimenzionalnost kako duhovnog tako i svjetovnog karaktera čiji spoj treba da bude idealan model ovako uređenog bosanskog društva.

Zaboravljeni jubilej

U uvodnom dijelu ovoga rada smo istakli kako je ove godine jedan mali jubilej – 15 godina od vraćanja vjeronauke u školske programe. Upravo bi ovaj mali, zaboravljeni, jubilej mogao potaknuti i ubrzati koordiniran pristup uređenom organizovanju vjeroučitelja u BiH. Rijaset je donio jedan program aktivnosti koji se trebao provesti u toku 2007. godine u cilju afirmacije i unapređenja mekthebske nastave, a koji predviđa između ostalog i doedukaciju muallima/i, izmjene i dopune Pravilnika o radu mekteba i mekthebske nastave, izrada novih namjenskih udžbenika, nastavnih pomagala, opremanje učionica po predviđenim standardima itd. Prošla godina je stoga od strane Rijaset proglašena godinom mekteba¹⁷. Smatramo da bi, s obzirom na jubilej, školska 2008/09. godina, ili barem naredna kalendarska godina, trebala biti proglašena godinom školske vjeronauke i kao takva biti popraćena raznim okruglim stolovima, radionicama i konferencijama na najvišem nivou. I naš časopis *Novi Muallim*, tj. Redakcija *N. Muallima* bi trebala u tome odi-

16 Ovu ćemo inicijativu uskoro podnijeti i pismeno.

17 Zijad ef. Suljić - savjetnik za mekteb u Vjerskoprosvjetnoj službi Rijaset IZ u BiH (razgovor obavljen 9. maja 2008. godine) nam je kazao da je Rijaset proglasio 2007. godinu godinom mekteba. VPS je ponudila program realizacije projekta 2007. godina - godina mekteba. Program je prihvaćen, s tim da je od strane Rijaset određen rok od četiri godine za potpunu implementaciju određenih dijelova programa.

grati bitnu pokretačku ulogu, kao što je nekoć odigrala značajnu ulogu kod aktueliziranja ozbiljnijeg pristupa problematici hatabeta¹⁸, ili kod aktueliziranja problema obrazovnog sistema u Islamskoj zajednici općenito.¹⁹

Radni status vjeroučitelja

Naravno, ne bi bilo pošteno s naše strane kada ovdje ne bismo spomenuli i jedan *light-motiv* aktueliziranja problema organizovanja vjeroučitelja. Taj *light-motiv* je katastrofalno slab radni status vjeroučitelja naspram radnog statusa drugog nastavničkog kadra.

Na zvaničnoj web stranici Rijaset IZ-e u BiH stoji: „Vjeronauka se odvija u osnovnim i srednjim školama na nivou cijele države. Državni krovni zakon za osnovnu školu je **vjeronauci osigurao ravnopravan status sa drugim predmetima, kao i radno-pravni status vjeroučiteljima**.²⁰ To je stabiliziralo položaj ovog predmeta u odgojno-obrazovnom sistemu državnih škola u BiH“. Da su vjeroučitelji prema radno-pravnom statusu u mnogo nepovoljnijoj poziciji od drugih kolega nastavnika dokazuje tabelarni pregled koji slijedi. Naravno ovdje se fokusiramo na TK, ali imamo saznanja da i na drugim kantonima situacija nije mnogo bolja. Ovdje ćemo kao ilustrativan primjer navesti radni status Aktiva vjeroučitelja Gračanica i Doboj Istok²¹. Aktiv vjeroučitelja Gračanica i Doboj Istok ove školske godine broji ukupno dvadeset i dva (22) člana.

18 Pitanju *hatabeta* je u *Novom muallimu* ozbiljno pristupljeno u broju 3. koji je tematski posvećen Kolokviju pod nazivom „Kakve nam hutbe trebaju“ održanom 12. juna 2000. godine u Sarajevu.

19 Osmi broj *Novog muallima* je u cjelosti posvećen ovoj tematici i prenosi referate i zaključke Okruglog stola održanog na temu *Obrazovni sistem u Islamskoj zajednici* koji je održan 3. i 4. novembra 2001. godine u Sarajevu.

20 Naše isticanje, S.D., izvor: http://test.rijaset.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=160&Itemid=104

21 AV Gračanica i Doboj Istok je problem nepostojanja *stalnog zaposlenja* (ugovora o radu na neodređeno radno vrijeme) postavio najprioritetnijim na ljestvici prioriteta. U tome smislu smo 16. maja ove godine poslali i opširan dopis gospođi Mirzeti Hadžić-Suljić - ministrici obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK kako bi se ovaj problem riješio. Očekujemo povratnu informaciju.

STRUČNA SPREMA	VSS	VŠS	SSS	UKUPNO
Broj	7	12	3	22
Procenat ≈	32 %	54 %	14 %	100%
POLOŽEN STRUČNI	DA	PRIPRAVNICI	NE (BEZ PRIPRAVNIKA)	UKUPNO
Broj	16	2	4	22
Procenat ≈	73 %	9 %	18 %	100%
GODINA POLAGANJA	2003. i 2004.	2005.	2007. i 2008.	UKUPNO STRUČNIH
Broj	2	8	6	16
Procenat ≈	12,5 %	50 %	37,5 %	100%
GODINA STAŽA	VIŠE OD 4 GODINA	2-4 GODINE	MANJE OD 2 GODINE	UKUPNO
Broj	8	7	7	22
Procenat ≈	36 %	32 %	32 %	100%
RADNI STATUS	NEODREĐENO	ODREĐENO	HONORARNO	UKUPNO
Broj	1	19	2	22
Procenat ≈	4,5 %	86,5 %	9 %	100%

TABELA 2.

Kao što se vidi iz tabele 2, od dvadeset i dva vjeroučitelja, šesnaest (16) je stručno, dvojica su pripravnici ('pripravljaju' se za samostalan rad), dok su četiri člana Aktiva nestručne osobe (jedan od njih radi honorarno i ima samo 4 sata u nastavi). Ako uzmemo u razmatranje stručnu spremu vidimo da su čak sedam (7) naših vjeroučitelja profesori (sa VSS). Istini za volju, dvoje od njih su diplomirani pedagozi-psiholozi sa prethodno završenom srednjom vjerskom školom - medresom.

S druge strane, kada se pogleda radni status, odmah je primijetno da je od 22 vjeroučitelja samo jedan dobio stalni posao - ugovor o radu na neodređeno radno vrijeme!!! Dvojica su, honorarno zaposleni – po ugovoru o djelu, dok je čak devetnaest (19) naših vjeroučitelja bez stalnog radnog zaposlenja – ugovor o radu na određeno radno vrijeme!!! Naravno, ovdje radi objektivnosti navodimo da od 19 vjeroučitelja koji rade po ugovoru na određeno radno vrijeme, njih trojica još uvijek rade i u džematu kao imāmi. Međutim, podatak da je od 16 stručnih vjeroučitelja (od čega njih 6 sa VSS) samo jedan dobio stalno zaposlenje, ne može ništa opravdati.

Status vjeronauke u Nastavnom planu i programu

Isto tako, i ravnopravan status vjeronauke sa drugim nastavnim predmetima je vrlo upitan. Navešćemo samo neke činjenice. Naime, u najnovijem Prijedlogu Okvirnog nastavnog

plana i programa za peti razred devetogodišnje osnovne škole, redovnog (izborno-obavezujućeg) predmeta Vjeronauka nema čak ni u napomeni.²² Isto je i kod Spiska odobrenih udžbenika za upotrebu u nastavi u školskoj 2007./08. godini od strane Federalnog Ministarstva obrazovanja i nauke u kojem se, također, ne navodi predmet vjeronauka kao da uopće i ne postoji.²³

Nakon ovih egzaktnih podataka, smatramo da nije potrebno dodatno isticati značaj formiranja Koordinacionog odbora vjeroučitelja. Ipak ćemo ovdje spomenuti još jednu bitnu činjenicu na koju se ima računati u ovoj „tranzicijskom“ periodu profesionalizacije²⁴ vjeroučiteljskog poziva. To je koordinacija na

22 AV Gračanica i Doboj Istok je reagovao saopćenjem za javnost u kome traži od Federalnog Ministarstva obrazovanja i nauke da Koordinacijsko tijelo za provođenje i praćenje obrazovne reforme u FBiH ubuduće u Prijedlogu Okvirnog nastavnog plana i programa za devetogodišnje osnovno obrazovanje obavezno navede i vjeronauku kao izborno-obavezujući predmet, sedmični i godišnji fond sati vjeronauke, kao i profil nastavnika koji mogu predavati vjeronuku. Kako i u Prijedlogu NPP za 5. razred na lokalnom nivou za TK vjeronauka nije ubačena, Aktiv je poslao dopis i Komisiji za obrazovanje, kulturu, sport i mlade Skupštine TK u kome traži da se ove greške isprave i ne ponavljaju. Saopćenje pod nazivom „Slučajan propust, ili namjerna greška“ u cjelosti pročitaj na: <http://www.rijaset.ba>

23 Spisak odobrenih udžbenika za osnovnu i srednju školu u školskoj 2007./08. godini, kao i Prijedlog Okvirnog NPP za 5. razred devetogodišnje osnovne škole preuzmi na: www.fmon.gov.ba

24 Ovdje ponajprije mislimo na fizičko odvajanje imamsko-muallimskog poziva od poziva vjeroučitelja u školi!

relaciji vjeroučitelj-muallim, što ćemo ukratko objasniti u narednom odjeljku.

Koordinacija vjeroučitelj – muallim

Prilikom uvođenja (bolje rečeno vraćanja)²⁵ vjeronauke u školske programe 1993/94. istu su predavali uglavnom džematski imami. Razlog tome je bio nepostojanje stručnog nastavnčkog kadra za to. Danas je situacija drukčija. Još je neznatan procenat (barem na području Muftijstva tuzlanskog) onih koji rade i u džematu i u školi. Mišljenja smo da paralelno, sa odvajanjem poziva vjeroučitelja od imamsko-muallimskog poziva, treba strateški i planski raditi na izgradnji što jače i bolje koordinacije na relaciji vjeroučitelj - muallim, tj. škola - mekteb. Ovdje svakako, rizikujući da nas se pogrešno shvati, želimo naglasiti da je kvalitetna koordinacija i dobra saradnja mnogo potrebija muallimu i mektebu nego li vjeroučitelju iz prostog trazloga što gotovo sva djeca školskog uzrasta pohađaju vjeronauku, dok vrlo mali broj djece (sa tendencijom daljeg opadanja)²⁶ pohađa mekteb. Neka-

25 U uvodnom tekstu Biltena broj 1. (izdanje AV Gračanica i Doboj Istok) smo dali informaciju o historijatu predmeta vjeronauka gdje smo naveli da je, osim u propalom komunističkom periodu, vjeronauka kao predmet postojala u školama sve od uvođenja organizovanog obrazovanja djece – od turske uprave, preko austrougarske, između svjetskih ratova, pa sve do danas. U ovom sumarnom pregledu smo naveli da su od početka turske uprave pa do dolaska austrougarske, postojali različiti oblici vjerskog podučavanja – halka, prelazak knjige, učenje napamet, izučavalo se o vjeri u mektebu... Od vremena intenzivnog otvaranja tzv. narodnih škola u doba Austro-ugarske pa nadalje predmet je egzistirao pod sljedećim imenima: vjeronauka (od 1880. do 1924. god.), nauka o vjeri i moralu (1925. – 1933.), nauka o vjeri sa moralnim podukama (1934. – 1940.), vjeronauk (1941. – 1944.), vjerska nastava (školska 1945/46.). Od 1946. do 1992. godine predmet je bio izbačen iz Nastavnog plana i programa. Naravno, 1993/94. predmet je ponovo vraćen u škole i to pod nazivom islamska vjeronauka.

26 Ovako alarmantnu situaciju potvrđuje i jedan naš podatak iz decembra prošle godine. Mijenjajući džematskog imama (muallima) u našem džematu Orahovica Donja-Bajići, lično smo se uvjerili u slab odziv djece na mektepsku poduku. Naime, od 282 djece –školskih obveznika (podatak dobiven od školskoga pedagoga, gospodina Muhameda Vehabovića) koji pripadaju našem džematu (bez područne škole koja pripada drugom džematu i svojstveno tome djeca

da je situacija izgledala obrnuto. Naime, u članu 148. „Statuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u BiH“ koji govori o muftijinom nadziranju kako muallima i mekteba, tako i vjeroučitelja i islamske vjeronauke u državnim školama, stav 3. naglašava da muftije naročito moraju izviditi: „da li se vodi briga oko što mnogobrojnijeg školovanja djece i oko redovitog pohađanja vjeronauke“, a stav 4 nalaže da muftija ima nadzirati „da li mektepski učitelji vrše svoju dužnost, da djecu podstiču na što mnogobrojniji posjet škola.“²⁷

U svome referatu podnesenom na sastanku Reisul-uleme sa imamima na području Muftijstva zeničkog održanom u Zenici²⁸ Izet ef. Čamdžić, imam gradske džamije u Zavidovićima, konstatuje: „Promatrajmo problem mekteba sa aspekta vjeronauke u školi. Mnogi roditelji su se zadovoljili tom količinom vjere pa im je mekteb višak. Preporučujem poklanjanje veće pažnje kontroli rada vjeroučitelja, koji bi, kad bi ih IZ-a ‘držala na okupu’, mogli mnogo doprinijeti mektebu. Zamislite na istoj strani vjeroučitelja i muallima. Takva saradnja bi riješila važan problem mekteba koji se zove odziv i redovnost.“

Ovdje bi neupućen čitalac mogao pomisliti kako vjeroučitelj i muallim nisu na ‘istoj strani’, ali čitaocu koji je imalo upućen u ovu tematiku je sasvim jasno da se ovdje upravo mislilo na neophodnost i krajnju potrebu koordinacije i saradnje vjeroučitelja sa muallimom i *vice versa*.

Kao male korake, ali bitne doprinose u pravilnom artikulisanju koordinacije na relaciji vjeroučitelj-muallim, Muftijstvo tuzlansko je putem Savjeta vjeroučitelja, a kroz Etički kodeks, barem u načelu, regulisalo ovu problematiku. Naime, u 5. poglavlju Etičkog kodeksa „Posebna načela“, stav 3. „Prava i obaveze“, alineje 7. i 8. glase:

pripadaju drugom mektebu) prvi vikend u decembru 2007. u mekteb je u prosjeku došlo samo 21 dijete, što je samo 7,4% od djece prispjele za mekteb, tj. mektepskih obveznika!

27 „Ustavi islamske zajednice“, Muhamed Salkić, Sarajevo, El-Kalem, 2001. god., str. 71.

28 Sastanak je održan 28. marta ove godine. Podneseni referat pod nazivom „Imam – izazovi i perspektive“ u cjelosti pročitaj u: Preporod od 15. aprila 2008. na strani 11.

- svaki vjeroučitelj-ica dužan je najmanje jedanput u toku polugodišta posjetiti mekteb koji pohađaju učenici kojima predaje vjeronauku, a vjeroučitelji u srednjim školama mogu posjetiti mekteb ili će u radu Aktiva dogovarati aktivnosti koje će se odvijati van škole,
- svaki vjeroučitelj-ica dužan je ostvariti kontakt sa muallimom koji sa istom djecom radi u mektebu radi unapređenja odgojno-obrazovnog rada i u školi i u mektebu, odnosno islama uopće.

Mnoge nabrojene činjenice su bile ustavne kategorije u ranijim ustavima Islamske zajednice, čak u prvom *ustavu* - „Statutu za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova“. Ovdje ćemo navesti samo neke primjere:

Prema Statutu (paragraf 73, stav 14) kotarsko povjerenstvo (danas IO Medžlisa, op.a.) će „javiti muftiji, Ulema medžlisu ili političkim oblastima, kada dozna, da se ne obdržava osnova islamskog vjeronaučnog predavanja u javnim školama ili zavodima“.²⁹

Statut, također, u dužnost Ulema-medžlisa (danas Rijaset, op.a.) stavlja: „birati islamske vjeroučitelje za državne škole i druge javne zavode i predlagati ih zemaljskoj vladi radi potvrđenja“ – paragraf 138.³⁰, a u dužnosti muftije stavlja: „bdijenje nad tim da se od Ulema-medžlisa ustanovljen nastavni plan za islamsku vjeronauku u državnim i konfesionalnim školama i zavodima izvršava“ – paragraf 146, stav 3, a „među osobite dužnosti muftije spada redovito nadziranje medresa i mekteba, naročito mektebi ibtidaijja i islamske vjeronauke na svim konfesionalnim i državnim školama kao i javnim zavodima.“³¹ S druge strane, u aktuelnom Ustavu, kada se tiče vjeronauke, sve što ima je samo to da Rijaset Islamske zajednice (...) „odobrava nastavne planove i programe islamskih obrazovnih ustanova, te programe i udžbenike za vjeronauku“. (prema članu 52. Ustava IZ u BiH, 1997. godina). Kako bi prijedlozi koji su

spomenuti u ovome tekstu bili praktično ozbiljeni u jedinstvenoj strukturi IZ-e, oni kao takvi moraju u najboljoj i najprihvatljivijoj varijanti biti inkorporirani u najviše akte IZ-e, najprije u Ustav.

Zbog svega navedenog, na kraju donosimo model (naše viđenje) kako bi trebao izgledati novi Ustav IZ-e, ali samo u onome dijelu koji se odnosi, ili je usko vezan za pravilno funkcionisanje i razvoj predmeta Islamska vjeronauka i prihvatljiv statuts i mjesto nosioca takovrsnog razvoja predmeta Islamske vjeronauke – vjeroučitelja.

Model novog ustava islamske zajednice

Ovdje odmah pripomenimo kako odajemo priznanje radnoj grupi AKOS-a koja je bila i u radnoj posjeti kod predsjednika Sabora IZ-e³² sa svojim Prijedlogom nacrtu ustava Islamske zajednice. Ipak, kako je za izradu ovakvih dokumenata neophodno više radnih grupa koje su i strukovno različito orijentisane, ali i dugi vremenski period i javna rasprava, svjedoči i njihov rad na nacrtu novoga Ustava. Naime, osim nekih novina kada se tiče preustroja Vjersko-prosvjetne službe u sektor za vjerska pitanja i sektor za obrazovanje, ova radna grupa nije niti na jednom mjestu spomenula vjeroučitelja - nosioca 'nove' ustavne kategorije³³ – vjeronauke u školi. Kod nabiranja nadležnosti sektora za obrazovanje ova grupa nije niti spomenula vjeronauku niti izdavanje saglasnosti za predavanje vjeronauke (vidi član 55. Prijedloga ustava). S druge strane, stavljanje mearifskih poslova u nadležnost resoru za obrazovanje, bez da se definiše šta ti poslovi sve podrazumijevaju, ne može opravdati propust što se decidno nisu

32 Svi učesnici u izradi Prijedloga nacrtu novog ustava su 13. novembra 2007. godine bili kod predsjednika Sabora Islamske zajednice gospodina Edhema Bičakčića gdje su spomenuti nacrt prezentirali sa idejnog, pravnog i ekonomskog aspekta. Prema: „Prijedlog nacrtu novog ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini“, Preporod od 15. aprila 2008. godine, str. 52.

33 Mi smo svjesni činjenice da je vjeronauka kao takva postojala za vrijeme donošenja aktuelnog Ustava iz 1997. godine, ali kako nije pronašla odgovarajuće mjesto unutar ustavne strukture, tako je mi sada nazivamo 'novom ustavnom kategorijom'.

29 Prema: „Ustavi islamske zajednice“, Muhamed Salkić, Sarajevo, El-Kalem, 2001. god., str. 46.

30 Isto, str. 67.

31 Isto, str. 70.

navele gore spomenute kategorije. Dakle, po tome pitanju, prijedlog radne grupe AKOS-a se nimalo ne razlikuje od Ustava iz 1997. godine. Međutim, izvjesne stvari, iako 'neustavno', ipak u stvarnosti dobro funkcionišu, npr: muftija daje saglasnost za predavanje vjeronauke, iako to nije regulisano Ustavom, a svakako zaslužuje da bude! Na kraju, u DVA PRILOGA, donosimo Prijedlog kako da se ove ideje ugrade u novi ustav, ali donosimo i neka savim nova rješenja.

PRILOG BROJ 1.

PRIJEDLOG IZMJENA I DOPUNA USTAVA ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BIH

Član 37. (stav 2) glasi:

Imam je član džematskog odbora po položaju.

Član 37. (stav 2) treba da glasi:

Imam i jedan vjeroučitelj koji predaje vjeronauku u školi na području dotičnog džemata su članovi džematskog odbora po položaju.

Obrazloženje: smatramo da je zbog koordinacije između muallima i vjeroučitelja, te zbog oživljavanja i omasovljavanja polaznika mektepske poduke od velike koristi da vjeroučitelj (ili jedan od njih, ako ih je više), redovno prisustvuje sjednicama džematskog odbora i aktivno sudjeluje u kreiranju, posebno vjersko-prosvjetnog, života džemata. Kako je ovo realna potreba na terenu svjedoče i „Zaključci i napomene posjeta mektepskoj nastavi u 2007/08. godini“ Muftijstva tuzlanskog u dijelu u kojem se nalaže džematskim odborima „da na svoje sjednice obavezno pozivaju i vjeroučitelje koji djeci iz tog džemata predaju vjeronauku u školi“, kao i dijelu u kojem se nalaže izvršnim odborima medžlisa „da se razmotri mogućnost osnivanja Mektepskih odbora u koje bi obavezno bio imenovan kao član odbora i vjeroučitelj koji radi sa tom djecom“.

Član 40. (stav 3) glasi:

Glavni imam medžlisa je član izvršnog odbora medžlisa po položaju.

Član 40. (stav 3) treba da glasi:

Glavni imam medžlisa i predsjednik Aktiva vjeroučitelja su članovi izvršnog odbora medžlisa po položaju.

Obrazloženje: slično obrazloženju vezano za dopunu člana 37., smatramo da je vrlo potrebno da predsjednik aktiva vjeroučitelja bude član Izvršnog odbora po položaju³⁴. On

će svojim prisustvom sjednicama biti direktno involviran u organizacijski dio razvoja medžlisa. Predsjednik aktiva vjeroučitelja će kao član Izvršnog odbora medžlisa moći ideje koje se ozbiljuju unutar medžlisa plasirati vjeroučiteljima od kojih se, također, očekuje učestvovanje u realizaciji istih.

Član 42. (stav 1) glasi:

Glavni imam se brine o vjerskom životu na području medžlisa i odgovoran je za rad imama, hatiba i muallima.

Član 42. (stav 1) treba da glasi:

Glavni imam se brine o vjerskom životu na području medžlisa i odgovoran je za rad imama, hatiba i muallima. **Glavni imam koordinira svoj rad sa predsjednikom Aktiva vjeroučitelja koji je odgovoran za rad vjeroučitelja u Aktivu.**

Obrazloženje: ovim dodatkom se želi odgovornost glavnog imama za rad vjeroučitelja ograničiti, ali isto tako i jasno naglasiti da je glavni imam odgovoran za koordiniranje i protok informacija između vjeroučitelja u školama i muallima u mektebima. Jednostavno, ovim dodatkom se želi precizirati odgovornost na relaciji glavni imam – predsjednik aktiva vjeroučitelja, što do sada nije bio slučaj. U Ustavu iz 1936. godine je pisalo: „Glavnom imamu spada u dužnost „da, kada ga odredi Ulema medžlis za svoga izaslanika, pregleda rad vjeroučitelja u državnim, osnovnim, građanskim, i stručnim školama u smislu stava 2, paragraf 17, Zakona o islamskoj verskoj zajednici, i da pazi da se nastavni plan izvodi i da se čuvaju i poštuju propisi islama u svim javnim ustanovama“.

Član 45. (stav 3) glasi:

Muftija predstavlja Islamsku zajednicu u stvarima vjere na području muftiluka, te:

- tumači islamske norme i izdaje fetve,
- nadzire rad imama, hatiba, muallima i muderisa,
- stara se o zaštiti vjerskih prava muslimana,
- brine se o uvjetima za izvršavanje islamskih dužnosti,
- stara se o izvršavanju odluka i uputa viših organa Islamske zajednice,

od 15. decembra 2007. godine da predsjednik aktiva vjeroučitelja prisustvuje sjednicama Izvršnog odbora medžlisa (barem onda kada se razmatraju pitanja vezana za vjeronauku) je prihvaćena i kao takva ugrađena u tekst Etičkog kodeksa vjeroučitelja Muftijstva tuzlanskog. Ako to bude samo prvi korak do stalnog članstva (po položaju) predsjednika aktiva vjeroučitelja u Izvršnom odboru medžlisa, tek tada ćemo smatrati da je naša inicijativa urodila plodom.

34 Naša Inicijativa iznesena na Savjetu vjeroučitelja

- predlaže postavljenje, razrješenje i premještaj glavnog imama.

Član 45. (stav 3) treba da glasi:

Muftija predstavlja Islamsku zajednicu u stvarima vjere na području muftiluka, te:

- tumači islamske norme i izdaje fetve,
- nadzire rad imama, hatiba, muallima i muderrisa,
- **daje saglasnost vjeroučiteljima za predavanje islamske vjeronauke,**
- stara se o zaštiti vjerskih prava muslimana,
- brine se o uvjetima za izvršavanje islamskih dužnosti,
- stara se o izvršavanju odluka i uputa viših organa Islamske zajednice,
- predlaže postavljenje, razrješenje i premještaj glavnog imama.

Obrazloženje: dodavanjem ove treće alineje se želi samo ugraditi u postojeći Ustav jedna činjenica koja se svakako primjenjuje, ali smatramo da ona ima mjesto u Ustavu s obzirom na to da su u prethodnoj alineji nabrojani svi ostali pozivi ljudi zaposlenih direktno u vjersko-prosvjetnoj djelatnosti. Osim toga smatramo vrlo važnim da saglasnost za predavanje islamske vjeronauke postane ustavna kategorija.

Član 47. (stav 2) glasi:

Muftiji u radu pomaže Savjet koji čine svi glavni imami i direktor medrese sa područja muftiluka.

Član 47. (stav 2) treba da glasi:

Muftiji u radu pomaže Savjet koji čine svi glavni imami, **predsjednik Savjeta vjeroučitelja** i direktor medrese sa područja muftiluka.

Obrazloženje: kako predsjednik aktiva vjeroučitelja treba da bude član Izvršnog odbora po položaju, isto tako i predsjednik Savjeta vjeroučitelja na nivou muftijstva treba da bude član Savjeta muftije. Tek na ovakav način dolazi do punog izražaja hijerarhijski ustroj Islamske zajednice i protok informacija kroz taj *krvotok*. Predsjednik Savjeta vjeroučitelja će tako informacije *iz prve ruke* moći prenositi članovima savjeta vjeroučitelja koji će to isto činiti prema članovima aktiva vjeroučitelja.

Član 49. (stav 4) glasi:

Članovi Rijasetu po položaju su: zamjenik reisu-l-uleme, generalni sekretar Rijasetu, predsjednici mešihata Islamske zajednice i direktor Vakufske direkcije.

Član 49. (stav 4) treba da glasi:

Članovi Rijasetu po položaju su: zamjenik reisu-l-uleme, generalni sekretar Rijasetu, predsjednici mešihata Islamske zajednice i direktor Vakufske direkcije, **šef VPS Rijasetu IZ-e i predsjednik Koordinacionog odbora vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH.**

Obrazloženje: nije nam jasno zašto i do sada šef VPS-e Rijasetu nije bio po položaju član najvišeg izvršnog organa u Islamskoj zajednici. Mi držimo da je VPS *žila kucavica* razvoja i samog postojanja IZ-e kao takve. Isto tako i predsjednik koordinacionog odbora vjeroučitelja (naravno, ovo se tijelo može i drugačije zvati, ali će svakako brojati ukupno osam (8) članova – predsjednici savjeta vjeroučitelja pri muftijstvima, od kojih jedan predsjednik) treba biti član Rijasetu po položaju, isto onako kako i predsjednik savjeta vjeroučitelja treba biti član Savjeta muftije, ili predsjednik aktiva vjeroučitelja treba biti član Izvršnog odbora međžlisa po položaju.

U članu 52. se dodaje nova alineja na mjestu broj 4 koja glasi:

Rijaset Islamske zajednice:

- **koordinira, revidira i arhivira od strane muftijstva izdate saglasnosti vjeroučiteljima za predavanje vjeronauke u školama.**

Prema tome, član 52. u cjelosti treba da glasi:

Rijaset Islamske zajednice:

- brine se o cjelokupnom vjerskom životu i o utemeljenosti svih djelatnosti u Islamskoj zajednici na načelima Šerijata,
- vrši nadzor nad radom izvršnih organa i ustanova u Islamskoj zajednici,
- postavlja, premješta i razrješava dužnosti glavne imame, imame, hatibe i muallime,
- **koordinira, revidira i arhivira od strane muftijstva izdate saglasnosti vjeroučiteljima za predavanje vjeronauke u školama.**
- postavlja i razrješava dekane i direktore islamskih obrazovnih ustanova,
- odobrava nastavne planove i programe islamskih obrazovnih ustanova te programe i udžbenike za vjeronauku,

Obrazloženje: ovdje se želi istaknuti da krajnja revizija (kontrola nad izdavanjem) izdavanja saglasnosti za predavanje vjeronauke treba biti u nadležnosti Rijasetu. Isto tako, kroz centralizovani sistem arhiviranja izdatih saglasnosti (uz mnoštvo drugih podataka) može se imati jaka baza podataka koja će biti osnova za strateško planiranje i usmjeravanje budućih uposlenika prilikom školovanja. Znamo da sličan sistem i sada funkcioniše

kroz VPS Rijasetu, ali ga je, zbog nepostojanja jasne regulative, vrlo teško u cjelosti provoditi i pravovremeno *ažurirati*. Na ovaj način bi se konačno počela primjenjivati i jedna za sada nerealizovana ideja, objavljivanje svih izdatih saglasnosti za predavanje islamske vjeronauke u službenom dijelu Glasnika Rijasetu Islamske zajednice u BiH. Prema Ustavu iz 1936. godine koji donosi jedno cijelo poglavlje Prosvjeta, vjerska nastava u svim školama mora biti najmanje dva časa sedmično. Imenovanje vjeroučitelja islamske vjeronauke u državnim školama je vršio nadležni ministar na porijedlog Ulema-medžlisa, a u skladu sa zakonom o vjerskoj nastavi. Ulema-medžlis je mogao oduzeti pravo nastavniku da predaje islamsku vjeronauku (Vidi paragraf 210.).

Član 57. glasi:

Reisu-1-ulemu i zamjenika reisu-1-uleme bira tijelo koje sačinjavaju: sabornici Islamske zajednice, članovi Rijasetu Islamske zajednice, muftije, predsjednici mešihata Islamske zajednice, dekani i direktori islamskih ustanova, glavni imami i predsjednici izvršnih odbora medžlisa.

Član 57. treba da glasi:

Reisu-1-ulemu i zamjenika reisu-1-uleme bira tijelo koje sačinjavaju: sabornici Islamske zajednice, članovi Rijasetu Islamske zajednice, muftije, **predsjednici savjetâ vjeroučitelja**, predsjednici mešihata Islamske zajednice, dekani i direktori islamskih ustanova, glavni imami i predsjednici izvršnih odbora medžlisa. **Obrazloženje:** ništa novo! Kako i kod drugih strukturalnih popunjavanja, tako i kod izbora prvog čovjeka Islamske zajednice trebaju učestvovati *najviši predstavnici vjeroučitelja* – predsjednici savjetâ vjeroučitelja, jednom riječju svi članovi savjetâ muftije u novome sazivu.

Član 72. glasi:

U okvirima Islamske zajednice mogu se osnivati udruženja. Rad udruženja uređuje se Statutom. Statut donosi skupština udruženja, a potvrđuje ga Sabor Islamske zajednice.

Član 72. treba da glasi:

U okvirima Islamske zajednice mogu se osnivati udruženja. Rad udruženja uređuje se Statutom. Statut donosi skupština udruženja, a potvrđuje ga Sabor Islamske zajednice. **Ukoliko Sabor ne usvoji statut udruženja, to udruženje ne može djelovati unutar Islamske zajednice niti iznositi u javnost njene stavove.**

Obrazloženje: na ovu dopunu nas je potakao dvojni modalitet ustrojstva vjeroučitelja o kojem smo raspravljali u ovome tekstu, a koji (još uvijek) *nesmetano* funkcioniše. Znači, mora se prema i dosadašnjem Ustavu jasno rasčlaniti koje je udruženje (asocijacija, klub, savjet, aktiv..., nije bitno kako se zove) osnovano uz potvrdu Sabora Islamske zajednice, a koje ne. Naravno, krajnji cilj je da se ono i tretira na način kako ga se definira.

Član 74. (stav 4) glasi:

U predstavničkim organima Islamske zajednice ne može biti više od jedne trećine zaposlenih u Islamskoj zajednici.

Član 74. (stav 4) treba da glasi:

U predstavničkim organima Islamske zajednice ne može biti više od jedne trećine zaposlenih u Islamskoj zajednici. **Vjeroučitelji koji predaju vjeronauku u školama se ne podrazumijevaju pod zaposlenim u islamskoj zajednici.**

Obrazloženje: za pojašnjenje dileme da li se vjeroučitelji koji predaju vjeronauku u školama podrazumijevaju pod 'zaposleni u islamskoj zajednici' postavili smo pitanje Fetvai-eminu, dr. Enesu Ljevakoviću na što je on odgovorio: „Budući da se status uposlenika računa prema tome u kojoj ustanovi je prijavljen kao uposlenik, odnosno gdje mu je radna knjižica, vjeroučitelji se ne mogu računati kao uposlenici Islamske zajednice, zato što se njihove radne knjižice vode u školama u kojima rade, tj. državnim ustanovama, a ne ustanovama IZ. S druge strane, s obzirom da je za njihovo uposlenje kao vjeroučitelja neophodna saglasnost nadležnog organa IZ, može se javiti dilema da li se oni mogu tretirati kao uposlenici IZ u pogledu njihovog članstva u Saboru IZ. Smatramo da je prvo tumačenje izvjesnije, ali je ipak potrebno otkloniti dilemu autentičnim tumačenjem organa koji je donio spomenutu odredbu ili tumačenjem Ustavnog suda IZ.“

Naravno sve ove izmjene i dopune za sobom povlače i izmjene i dopune Izbornih pravila!

PRILOG BROJ 2. IZMJENA IZBORNIH PRAVILA

Član 40. glasi:

Članovi Rijasetu Islamske zajednice po položaju su: reisu-1-ulema, zamjenik reisu-1-uleme, generalni sekretar Rijasetu, predsjednici mešihata Islamske zajednice i direktor Vakufske direkcije.

Član 40. treba da glasi:

Članovi Rijasetu po položaju su: zamjenik reisu-l-uleme, generalni sekretar Rijasetu, predsjednici mešihata Islamske zajednice i direktor Vakufske direkcije, **šef VPS Rijasetu IZ-e i predsjednik Koordinacionog odbora vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH.**

Obrazloženje: kako je ovaj član Izbornih pravila izveden prema članu 49. Ustava IZ-e, za koji smo predložili istovjetnu dopunu, tako se i ovaj član automatski dopunjuje na način kako je to gore istaknuto.

Član 43. glasi:

Reisu-l-ulemu i zamjenika reisu-l-uleme bira izborno tijelo koje sačinjavaju: sabornici islamske zajednice, članovi Rijasetu Islamske zajednice, muftije, predsjednici mešihata Islamske zajednice, dekan i direktori islamskih ustanova, glavni imami i predsjednici izvršnih odbora međžlisa.

Član 43. treba da glasi:

Reisu-l-ulemu i zamjenika reisu-l-uleme bira tijelo koje sačinjavaju: sabornici Islamske zajednice, članovi Rijasetu Islamske zajednice, muftije, **predsjednici savjetā vjeroučitelja**³⁵, predsjednici mešihata Islamske zajednice, dekan i direktori islamskih ustanova, glavni imami i predsjednici izvršnih odbora međžlisa.

Obrazloženje: slično prethodnom, kako je ovaj član Izbornih pravila izveden prema članu 57. Ustava IZ-e, za koji smo predložili istovjetnu dopunu, tako se i ovaj član automatski dopunjuje na način kako je to gore istaknuto.

DAJEMO PREPORUKE (BILO BI DOBRO):

- Rijaset kroz Vjersko-prosvjetnu službu svim muftijstvima dati uputstva o formiranju prvo aktivā, zatim i Savjeta vjeroučitelja!
- Svi savjeti vjeroučitelja predložiti, a savjeti muftije usvojiti etički kodeks vjeroučitelja!
- Savjeti vjeroučitelja uraditi cjelovitu analizu o potrebi uposlenja vjeroučitelja na neodređeno radno vrijeme i istu uputiti prema nadležnom ministarstvu! Glavni saradnik na projektu treba biti VPS Rijasetu IZ-e.
- Formirati koordinacioni odbor vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH! (jednostavno

sazvati prvi radni sastanak svih predsjednika savjetā vjeroučitelja, njih 8)!

- Proglasiti 2008/09. školsku godinu - godinom vjeronauke (Rijaset) u školi kako bi se mali, ali nimalo značajan jubilej - 15 godina od vraćanja vjeronauke u školski sistem - dostojno obilježio na najvišem nivou!
- Koordinacioni odbor vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH organizovati Svečanu akademiju (osim toga i okrugli sto) povodom 15 godina od vraćanja vjeronauke u školu. Koorganizator bi trebao biti časopis *Novi muallim!*
- Koordinacioni odbor vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH osmisliti i implementirati snažnu podršku listovima *Kevser* i *Kevserko!* VPS Rijasetu IZ-e pružiti potrebnu pomoć na ovome zadatku!
- Koordinacioni odbor vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH ozbiljno razraditi i ponuditi svoj autentični prijedlog nacrtu novog ustava IZ-e gdje bi se inkorporirale kategorije poput vjeronauke, vjeroučitelja, savjetā vjeroučitelja, aktivā vjeroučitelja, zatim članstvo vjeroučitelja po položaju u izvršnim odborima međžlisa, savjetima muftije i Rijasetu IZ-e!
- Usvojiti pozitivne izmjene i dopune postojećeg Ustava (Sabor) koje se sve odnose na ustavne kategorije – školsku vjeronauku. Naravno, svjesni smo procedure oko donošenja novoga ustava, ali neka se zna da ima inicijativa u tome smjeru.
- Rijaset kroz Vijeće za vjeronauku izraditi ozbiljnu studiju - projekat o agenciji za podršku autorskim projektima iz oblasti vjeronaučnog stvaralaštva pri IZ-i koja će ustanoviti Stalnu komisiju za ocjenjivanje prihvatljivosti i davanje preporuke (pedagoškim zavodima) za upotrebu i korištenje raznih autorskih djela – nastavnih materijala (priručnici, audio-video materijali, trajni nastavni plakati, grafo-folije, multimedijalni kvizovi...)
- Krajem školske 2008./09. godine (april i maj 2009. godine) organizovati, nakon općinskih, i kantonalna takmičenja iz islamske vjeronauke na nivou svih kantona (muftijstva zadužiti za koordinaciju), te razmotriti

35 Kako je osam muftijstava u BiH (ne računajući Vojno), tako će i osam predsjednika savjetā vjeroučitelja biti dio Izbornog tijela za izbor Reisu-l-uleme.

način organizovanja takmičenja na nivou države (Rijaseta) – Vjeronaučna olimpijada. Organizacija (ili barem koorganizacija) bi morala biti povjerena listu *Kevser* – jedinom časopisu takve vrste u BiH!

ZAKLJUČAK

Kroz ovaj tekst smo imali namjeru da ukažemo na neke nelogičnosti, neusklađenosti, nesistemska rješenja. Nikako nam nije bila namjera kritiziranje, već dobronamjerna kritika. Ali da nismo ostajali samo na stepenu kritike, potvrđuje to što smo gdje god smo mogli iznosili i prijedloge rješenja. Svakako je dobro što je formirano Udruženje vjeroučitelja Kantona Sarajevo, ali je još bolje što je formiran Savjet vjeroučitelja Muftijstva tuzlanskog i što je predstavljen, po našem mišljenju, bolji, prihvatljiviji, obostrano korisniji, i ako hoćete u tranzicijskom vremenu profesionalizacije vjeroučiteljskog poziva, mudriji način organizovanja vjeroučitelja.

U ovome tekstu smo htjeli ukazati kako je sazrelo vrijeme da se konačno vjeroučitelji uvežu na nivou države i da formiraju jedno tijelo. Isto tako nam je bila namjera da nadležnim za to ukažemo kako bi upravo to tijelo u saradnji sa drugim službama Rijaseta moglo doprinijeti boljitku zajedničkog nam interesa – širenja dobra među ljudima.

U praktičnom smislu, to tijelo (Koordnacioni odbor vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH) bi moglo jednostavnije izorganizovati takmičenje iz Islamske vjeronauke na nivou države, preuzeti distribuciju *Kevsera* i podići mu tiraž barem za 100%³⁶, pretplaćivanjem svih vjeroučitelja na Novi muallim podići i njemu tiraž

36 Posljednji tiraž *Kevsera* je 12500, a *Kevserka* 7000. U tome tiražu područje Tuzlanskog muftijstva učestvuje sa 2065 *Kevsera* i 1325 *Kevserka*. Uz malo napora, zahvaljujući svojim vrijednim članovima, AV Gračanica i Doboje Istok je (na 6.716 učenika, u 13 škola koje Aktiv pokriva) distribuirao u prosjeku 1.300 primjeraka *Kevsera* i *Kevserka* po jednome broju što je blizu 20% od ukupnog broja osnovaca. Naravno, kada se uzme u obzir dobit na rabat, Aktiv je u plusu svaki mjesec za solidan novčani iznos. Ako se uzme da je Aktiv na 6716 učenika distribuirao mjesečno 1300 komada, tada bi na području samo Muftijstva tuzlanskog (oko 60 000 učenika) trebalo distribuirati 12-13000, a ne jedva 3400 primjeraka.

za najmanje 500 komada³⁷, distribuirati ciljanu literaturu³⁸ – ponajprije izdanja izdavačke kuće Rijaseta – El-Kalem, razviti vlastito, vrlo bogato autorsko vjeronaučno stvaralaštvo³⁹, i da ovdje završimo sa nabranjem pozitivnih strana uvezivanja vjeroučitelja na nivou države. Recimo i to da bi ovo tijelo, moglo i moralo, uticati na rješavanje vrlo slabog radnog statusa vjeroučitelja u BiH.

Na kraju, ovi bi prijedlozi mogli izgledati utopistički, ali ako se pristupi njihovoj implementaciji na način *korak po korak*, oni postaju lahko ostvarivi.

Sada je na onima koji mogu pomoći u realizaciji ovih ideja da to i učine, ako žele!? Mi vjeroučitelji to želimo!

37 Ako uzmemo da (od 873 vjeroučitelja islamske vjeronauke u BiH-podatak VPS Rijaseta) oko 300 vjeroučitelja na razne načine kupuju ili dobijaju i prate ovaj i za njih namijenjen časopis, onda njih blizu 600 nije pretplaćeno na ovaj časopis. AV Gračanica i Doboje Istok je, u kontekstu stručnog usavršavanja, sve svoje članove, pretplatio na sljedeće pedagoško-didaktičke i kulturno-historijske časopise: 1. Muallim – časopis za odgoj i obrazovanje, (izdanje: Sarajevo); 2. Didaktički putokazi – časopis za nastavnu teoriju i praksu, (Zenica); 3. Nova škola – stručni časopis nastavnika BiH, (Tuzla); 4. Gračanički Glasnik – časopis za kulturnu historiju, (Gračanica). Dakle, svaki će član Aktiva imati u svojoj kućnoj biblioteci primjerak ovih časopisa. Sredstva za to su osigurana iz Fonda od dobiti na rabat kod distribucije *Kevsera* i *Kevserka*.

38 U periodu od 7-12. aprila ove godine AV Gračanica i Doboje Istok je u saradnji sa izdavačkom kućom „Tugra“ iz Sarajeva, sakupio 87 uplata kako od učenika, tako i od naših kolega nastavnika, te uz 13 primjeraka koje Aktiv poklanja školskim bibliotekama, naručio i distribuirao 100 primjeraka DVD-a „Moj ummet“. Prema stručnom mišljenju Pedagoškog zavoda Tuzla, DVD „Moj ummet“ je nastavni materijal koji se može koristiti kako u nastavi islamske vjeronauke, religijske kulture i muzičke kulture, tako i u vannastavnim aktivnostima.

39 Osnivanje agencije za podršku autorskim projektima iz oblasti vjeronaučnog stvaralaštva se nameće prioritarnim zadatkom. Naš projekat vjeronaučni multimedijalni kviz „Igrajmo se i učimo 1“ je na *čekanju* pozitivnog (ili negativnog mišljenja) Muftijstva tuzlanskog još od 16. februara ove godine.

Summary

THE PLACE OF RELIGION TEACHERS IN STRUCTURE OF THE ISLAMIC COMMUNITY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

SAMIR DEDIC

The article points to some of the illogicalities, discrepancies and unsystematic solutions in the teaching process and work of religion teachers in schools. Currently there are two types of organizing of religion teachers in Bosnia and Herzegovina:

1. Religion Teachers Association - entirely independent and legally registered civic association of religion teachers

2. Religion Teachers Council - a form of organization of religion teachers through institutions of Mufti Districts of the Islamic Community of Bosnia and Herzegovina

The author approves of establishment of the Religion Teachers Association of Sarajevo Canton, but gives preference to organizing religion teachers through Mufti District Religion Teachers Councils. Mufti District (or Cantonal) Islamic Religious Teaching Competitions are held in only four out of eight Mufti Districts (Gorazde, Mostar, Zenica i Travnik). On the other hand, status of religious teachers is appalling in comparison to other teaching staff. For example, out of twenty-two religion teachers in Gracanica and Dobož Istok municipalities only one is employed permanently while all others are employed on a temporary basis.

The article stresses that it is high time for religion teachers to come together and form one association at the state level - Coordinating Board of Muslim Religion Teachers in Bosnia and Herzegovina. An upcoming 15th anniversary of reintroduction of religion education in schools adds to the importance of this initiative.

In order to solve these various problems the author offers amendments to the Constitution of the Islamic Community of Bosnia and Herzegovina as well as amendments to the Election Law.

موجز

الموجز

سامير دديتش

يشير هذا المقال إلى بعض الأمور غير المنطقية وغير المنسجمة والحلول غير المنهجية في تنظيم مدرّسي التربية الدينية وعملهم في المدارس. يوجد في البوسنة والهرسك حاليا نمطان من لعمل المنظم لمدرّسي التربية الدينية:

1- جمعية مدرّسي التربية الدينية - وهو جمعية مواطنين مستقلة لمدرّسي التربية الدينية ولها صفة الشخص القانوني،

2- مجلس مدرّسي التربية الدينية - نمط منظم لعمل مدرّسي التربية الدينية من خلال "مؤسسة" دار الإفتاء.

يبين الكاتب أنّ تأسيس اتحاد مدرّسي التربية الدينية في إقليم سراييفو أمر جيد، ولكنه يعطي الأولوية لتأسيس مجالس مدرّسي التربية الدينية ضمن دور الإفتاء. إن مسابقات التربية الدينية على مستوى دور الإفتاء (أو الأقاليم) تقام في أربعة فقط من أصل ثمان دور إفتاء في البوسنة والهرسك (غوراجدا وموستار وزينيتسا وترافنيك).

ومن جهة ثانية فإن الوضع القانوني لمدرّسي التربية الدينية يمكن أن يوصف لضعفه بالكارثي، قياسا بمدرّسي المواد الأخرى، فعلى سبيل المثال، يبلغ عدد مدرّسي مادة التربية الدينية في غراتشانييتسا ودوبوي إستوك ٢٢ مدرّسا، منهم واحد فقط يعمل بموجب عقد عمل دائم.

يراد من هذا المقال الإشارة إلى أن الوقت قد حان لكي يجتمع مدرسو التربية الدينية على مستوى الدولة وأن يؤسسوا كيانا موحدا (المجلس التنسيقي لمدرّسي التربية الدينية الإسلامية في البوسنة والهرسك). وتزداد أهمية هذا الأمر في الوقت الذي يحتفل فيه بالذكرى السنوية الخامسة عشرة على عودة مادة التربية الدينية إلى المناهج المدرسية.

ومن أجل إيجاد حلول لهذه المشاكل، فإن الكاتب يقترح تعديلات وإضافات على دستور المشيخة الإسلامية وكذلك تعديلا في الأنظمة الانتخابية.